

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitae ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

In æternitate no[n] est vlla succeßio, & proinde non distinguitur à nunc
stabili. cap. 10.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

est, vt non nisi per operationem intellectus conueniat, vt constat in vnitatis præcisionis, & alijs similibus: qua de causa negatio vniuersalitatis, quamuis sit negatio entis rationis, non pertinet ad idem genus imò conuenit à parte rei, vt per se patet: quoniam ex duobus terminis contradictorijs, alter necessario conuenit subiecto considerato sub quauis existentia: rebus autē sub existentia reali non conuenit relatio vniuersalitatis: ergo competere debet eius negatio. Sed quidquid sit de modo loquendi, dicendum non est durationem vitæ diuinæ constitui per se primo in ratione æternitatis, per apprehensionem sui sub negatione mensuræ, sed sub negatione termini: si vero præfati auctores pro eodem accipiant negationem mensuræ, ac termini, rectè sentiunt: verum non loquuntur formaliter: nam, sicut ratio termini, ac mensuræ ratione differunt, ita quoque differunt negationes eorundem.

IX.

Ad motiua in oppositum respondetur imprimis termino illo, *interminabilis*, posito in diffinitione æternitatis per se primo, & formaliter nõ explicari negationem mensuræ, sed termini: mensuræ autem consequenter, sicut ipsa consequitur ad rationem termini. Nec vero æternitas ideò à priore dicitur interminabilis, quia nulla mensura definiri potest, sed quia nequit circumscribi terminis: ex hoc vero prouenit, vt mensurari nequeat, sicut explicatum est. Ad primum argumentum respondetur distinguendo maiorem propositionem, quæ si intelligatur de speciebus, aut membris eiusdem diuisionis primo oppositis vera est, sed assumptio falsa: nam æternitas, & tempus non sunt membra primo opposita: duratio enim primo diuiditur in incretam, & creatam, quæ primo distinguuntur ratione termini actualis, vel potentialis, & negatione illius: & ita æternitas habet modum durationis oppositum durationi creatæ, quo etiam distinguitur à tempore contento sub duratione creatæ: si vero eadē propositio intelligatur de membris non primo oppositis, neganda est: non enim opus est, vt membrum immediatè contradiuissum alteri habeat oppositionem directam secundum proprias differentias cum specie contenta sub membro, à quo primum contradiuiditur, vt multis exemplis patet: nam substantia, & accidens opponuntur penes esse per se, vel in subiecto inhæsionis: non tamen opus est, vt si quantitas consistit in extensione subiecti, ratio substantiæ consistat primo in negatione talis extensionis: si quidem iam hæc negatio reperit substantiam constitu-

tam per rationem existendi per se, & nõ in subiecto inhæsionis: similiter æternitas primo distinguitur à duratione creatæ negatione termini actualis & potentialis, & quando comparatur cum tempore, etiam si id includeret habitudinem mensuræ, nõ proinde æternitas vindicare per se primo deberet rationem aliquam formalem intrinsecam illi directè oppositam. Responderi secundo potest, in tempore nõ includi formaliter rationem mensuræ: Ex eo enim, quod sit numerus, rectè sequitur ipsum esse materialiter mensuram, nõ vero illam formaliter includere: numerus enim differt formaliter à ratione mensuræ, nec illam intrinsecè includit. Iam vero expositio, quæ eadem sententia corroboratur ex auctoritate S. Iob. extorta ad modum est, & iuxta illam concedi debet hæc propositio: *Deus ignorat dies suos*: si enim illi, qui scientiam Dei habent, idcirco dicuntur ignorare dies illius, quoniam sciunt æternitatem Dei nõ posse diebus, aut annis diffiniri, cum hoc etiam Deus optimè sciat, dici verè poterit ignorare dies suos quod quis audeat admittere? Sensus ergo planus est, quem etiam cap. præcedente B. Iob. attigerat, & D. Thom. luculèter explicat cit. cap. 24. quod Deum nihil omnino lateat rerum creaturarum, atque humanarum, ipse vero adeò sit inuisibilis, atque incomprehensibilis, vt ij etiam, qui talem eius cognitionem habent, vt ab hominibus dicantur scire ipsum longè distent ab ipsius comprehensione. Ad secundum neganda est assumptio: immensitas enim, quamuis nominetur à negatione mensuræ, est tamen quantitas Dei virtualis, quam etiam prius intelligimus negatione termini, quam mensuræ. Ex eo enim Deus non est commensurabilis loco, & quantitas eius immensurabilis, quia est interminabilis.

In æternitate non est vlla successio
& proinde non distinguitur à
nunc stabili.

CAPVT XI.

Quamuis nullus ex Catholicis auctoribus vertat in dubium, vtrum sit vlla successio in æternitate, tamen gratia explicandi naturam ipsius, & verba illa Boët. adhibita in diffinitione (*tota simul*) perscrutabor vtrum cadat in ipsam vmbra aliqua successione. Arguitur autem ex sacris literis primo quoniam Iob. cap. 10. vocantur Iob. 10. dies, & anni Dei: non intelliguntur autem dies, & anni sine aliqua ratione prioris, ac posterioris, & consequenter sine successione. Secundo tribuuntur Deo verba

I.

Psal. 2.
Exod. 3. &
33.

Proverb. 3.

omnium temporum, dicitur enim in *Plal.*
2. Ego hodie genui te, dicitur *Exod. 3. Ego sum, qui sum,* dicitur *Exod. 33. Miserebor, cui voluero, & Clemens ero, in quem mihi placuerit.* Ex quo loco sumitur speciale argumentum, quoniam ibi indicatur Deum nodum misereri, sed habiturum misericordiam in futuro: hoc vero fieri nequit absque successione: ergo cadit successio in actus Dei intrinsecos, qualis est actus miserendi. Tercio significatur ordo prioritatis: nam *Prou. 8. dicitur. Ante omnes colles ego parturiebar.* Qui locus intelligitur de actibus Dei immanentibus, hoc est de generatione aeterna verbi, & ordinatione, ac dispositione mundi fabricandi: si ergo in illis fuit ante, & post, fuit etiam successio. Rationes dubitandi sunt duae. Prima nunc aeternitatis distinguitur ab ipsa: ergo aeternitas est particeps successione. Consequentia probatur: quoniam nunc, siue instans indiuisibile est prius, ac posterius duratione ea, cuius nunc est: nam, quatenus concipitur ut finis, est posterius, prius vero quatenus concipitur ut principium: neque concipi potest sub ratione nunc indiuisibilis, quin concipiatur, ut terminus initians, ac finiens secundum partem durationem, cuius est nunc: nihil vero est simul finis, & initium rei secundum eandem prorsus entitatem indiuisibilem, sed secundum diuersas: atque adeo, si est finis, & initium rei secundum esse actuale, eius duratio est successiua. Antecedens ostenditur, quoniam ita se habet nunc aeternitatis ad ipsam, ut instans ad tempus: instans vero distinguitur a tempore: ergo & nunc stans distinguitur ab aeternitate. Praeterea nunc aeternitatis adaequate existit in quouis instanti, ita ut si per impossibile solum coexisteret vni instanti, non haberet inadaequatam existentiam in genere nunc indiuisibilis: aeternitas vero, si solum coexisteret instanti, non haberet adaequatam rationem suae durationis. Secunda ratio est, quoniam Deus transit de existente hodierna die in non existentem in eadem, & de non existente cras in existentem cras: nam hodie verè coexistit praesenti diei, cui non coexistet cras: contra vero hodie non coexistit crasti-nae diei, cui coexistet cras: omnis vero transitus de vno termino contradictorio in alium infert successionem: nam, quae repugnant in eodem subiecto, nequeunt inesse illi simul, sed successiue.

II.

Successio duplex fingi potest: nempè altera formalis, altera virtualis: formalis, cum verè est transitus de vno termino in alium: virtualis cum non est re ipsa transi-

tus, sed datur res permanens aequipollens transeunti. Formalis rursus alia est intrinseca, alia extrinseca. Intrinseca est transitus subiecti penes formam ipsi verè, ac realiter inexistentem, siue sit inter vtrumque terminum positium, siue inter vnum positium, alterum negatiuum: extrinseca vero est, quado nullus ex terminis, inter quos fit transitus, est intrinsecus subiecto, sed solum extrinsecus denominat: vel quando, licet terminus quoad aliquid significet perfectionem intrinsecam subiecto, ultimo tamè in propria ratione formali completur habitudine, siue connotatione extrinseca, ut se habet verbum, *creat*, de sententia D. Thom. 1. p. quæst. 45. art. 3. ad 1. & aliorum, qui censent illud significare actionem aeternam Dei, & connotare effectum creatum in tempore. Hoc posito sunt qui dicant aeternitatem, quamvis non sit formaliter successiua, esse tamen virtute, quia durationem creatam successiuam eminenter continet. Verum pura continentia eminentialis non sufficit, ut Deus dicatur esse aliquid virtute: nam Deus eminenter continet res sensus, & rationis expertes, nec tamen dicitur esse virtute insensibilis, aut irrationalis. Requiritur vero, & sufficit aequipollentia talis, ut perfectio diuina præstet id, aut aliquid proportionaliter simile ei, quod præstant res creatæ, quibus aequipollet, & quas dicitur continere virtute: qua ratione dicitur virtute quantus, quoniam vi suae immensitatis est potens coexistere cuius loco, sicut substantia corporea ratione suae quantitatis coexistit loco sibi adaequalis. Hoc modo absurdum non erit admittere aeternitatem esse virtute successiuam: quia nimirum ita est indiuisibilis, ut tamen non raptim transeat, sed permaneat, ac semper stans coexistat omni durationi successiua.

Quod attinet ad formalem, dicendum est intrinsecam repugnare omnino aeternitati diuini esse, extrinsecam vero nequaquam. Prior pars est de fide, ut constat ex illo *Psal. 101. Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient*, item ex illo *Exod. 3. Ego sum, qui sum*, & ex omnibus locis adductis tractatu 8. ad probandam immutabilitatem Dei: nam successio omnis intrinseca est mutatio, vel cum mutatione necessario coniuncta: ideoque testimonia, quæ probant Deum esse immutabilem, probant etiam vitam eius, ac durationem esse prorsus expertem successionis omnis intrinsecae. Et hoc ipsum indicant Patres, qui immutabilitatem

aiunt

III.

Psal. 101.

Exod. 3.

Augustin.

Anselm.

Richard. Victor.

Pet. Damian.

aiunt pertinere ad veram aeternitatem Augustin. locis citatis in proœmio huius tractatus, & lib. 83. q. quæst. 19. & lib. 11. de ciuitate cap. 6. Anselm. in monolog. cap. 4. Richard. Victor. lib. 2. de Trinitate cap. 4. & 9. & Petrus Damian. Epist. 4. de omnipotentia Dei cap. 8. Ratione vero ostenditur. Primo duratio est diuersa iuxta diuersitatem rei, cuius esse mensurat: modus essendi entis per essentiam non potest esse nisi simplex, & vniformis sine vlla variatione: ergo debet ipsi tribui duratio, siue mensura pœmanens, & vniformis absque vlla successione. Secundo omnis successio intrinseca supponit in subiecto durationis potentiam passiuam ad formam, secundum quam datur successio: Deus autem est actus purus: ergo in eius vitam, & durationem nequit cadere successio intrinseca. Et confirmatur quoniam ea aut est continua, aut discreta: neutra in Deum cadit: ergo aeternitas est à successione aliena. Assumptio cogitat quoad continuam, quoniam hæc est actus subiecti imperfecti, & non habentis ex se quidquid habet: Deus autem, utpote ens per essentiam, ex se habet quidquid est: quare non est capax successionis continuæ. Discreta vero supponit transitum de vna forma in aliam, qui repugnat Deo. Nam transitus non est nisi inter formas oppositas: ex his vero vna est imperfectior altera cum priuatione illius coniuncta: repugnat autem Deum subdi priuationi, aut carere forma simpliciter perfecta: quare etiam repugnat, ut sit in ipso transitus, vel successio secundum formas intrinsecas. Secunda pars sumitur ex sacris literis, ex quibus habetur tribui Deo prædicata quædam extrinseca secundum temporum successionem: nam Genes. 1. dicitur in principio creasse cælum, & terram, & cap. 2. requieuisse die septimo ab omni opere, quod patrarat, dicitur immisisse aquas diluuii super terram, & sexcenta alia per temporum intervalla fecisse; in quibus necessarii interuenit successio ab ocio ad operationem exterham, & ab hac ad quietem. Nam initio mundi incepit esse creans, cum antea non fuisset, & septimo die cessauit à noua rerum creatione, quam sex diebus continuauerat: & singulis diebus, ac horis huiusmodi successiones admittit, nunc in fundendo de nouo gratiam, nunc illam augendo, nunc ob demerita peccatorum suspendendo concurrem, quo illam conseruabat, nunc creando nouas animas, & plura alia faciendo, vel ab operationibus externis cessando. Porro se-

cundum has denominationes extrinsecas admittit successionem, tam continuam, quam discretam: continuam quando in ipsis rebus extrinsecis, à quibus denominatur, est continua successio, ut si ex continuo merito viatoris gratiam, & charitatem ipsius successiue augeret: discretam, quando inter res creatas est discreta successio, qualis est in creatione animarum.

Ad primum sumptum ex sacris literis respondetur dies, & annos, cum Deo tribuuntur, sumi metaphoricè, & non propriè: ex hoc vero non colligitur successio propria, & formalis, sed ad summum virtualis. Ad secundum patebit solutio cap. sequente, ubi explicabo non propterea dici de Deo verba omnium temporum, quia aeternitas habeat differentias temporis, aut successionem secundum prius, & posterius: sed quia vnitatem suam, & permanentiam æquipollet cuilibet temporum successioni. Ad id vero testimonium, quod sumitur ex cap. 33. Exod. respondetur, verbum misereri interdum sumi pro solo actu interno mentis, quo quis vult alterius miseria subleuare, ut sumitur in Euangelio Marc. 8. *Misereor super turbam, quia ecce Marc. 8. triduo sustinent me, &c.* Aliquando, vero pro opere externo misericordiae, quo subleuatur miseria, ut Psalm. 101. *Tu exurgens Domine misereberis Sion, quia tempus misereendi eius, quia venit tempus, tempus autem designat occasionem, siue certam temporis mensuram, postquam Deus decreuerat re ipsa ostendere suam erga Iudæos misericordiam: loco vero illo Exod. sumitur hoc secundo modo, non primo, scilicet miserebor quoad effectum, quo modo exponit D. Thom. lect. 3. in cap. 9. S. Thom. Epist. ad Rom. eundem locum relatum à Paulo secundum versionem 70. Miserebor, cui misertus sum, ubi D. Thom. Miserebor vocando, & iustificando, cui misertus sum prædestinando. Quamuis itaque locus ille intelligatur præcisè de futuro, non arguitur successio in actionibus internis Dei, quoniam ibi non sumitur verbum, miserebor, pro actu interno, sed pro externo eius effectu. Ad tertium dicendum est in actibus æternis Dei non fuisse re ipsa ante, & post: & consequenter neque successionem: nam successio necessario importat veram diuisibilitatem durationis, in cuius vna parte sit aliquid, cui in secunda succedat aliud: in Deo vero omnia sunt simul duratione. Tamen cum similitate re durationis reperiri potest ordo rationis secundum modum aliquem causalitatis, vel*

IV.

supposi-

Gen. 1. & 2.

S. Thom.

Psalm. 101.

suppositionis: & hoc modo, quia verbum diuinum, quod ibi sapientia nomine intelligitur, procedit ut idea, & ars rerum creatarum, propterea dicitur ante omnes colles parturiri, quia creata omnia ab illo dependant secundum rationem sapientiae, & artis, quae ipsi appropriatur.

V.

Prima ratio dubitandi exigit, ut explicetur quae sit diuersitas inter nunc aeternitatis, & ipsam aeternitatem. Cum vero aeternitatis definitio magna ex parte tradita sit, oportet indagare naturam ipsius nunc. Est vero nunc indiuisibile aliquid secundum durationem, quod animus apprehendit praesens inter praeteritum, ac futurum: de quo locutus est Boet. lib. 1. de Trinitate cap. 9. cum dixit nunc stans causare aeternitatem, nunc vero fluens tempus, quod ut notat D. Thom. in 1. distinct. 19. quaest. 2. art. 2. ad 3. non est intelligendum de vera ratione causalitatis, sed secundum rationem: quia, sicut nostro modo intelligendi ipsum esse consequitur principia entis, ita aeternitas, quae est mensura existentiae, siue ipsius esse, consequitur ipsum nunc, quod est mensura naturae, siue quidditatis rei existentis: ex quo patet de mente D.

Boetius.

S. Thom.

Thom. eo loco, & in corp. art. quacunque mensura mensuretur esse alicuius, rei ipsi exiſtenti respondere nunc ipsius durationis quasi mensuram, & consequenter illud ens, cuius est mensuratur aeternitate, mensuratur nunc aeternitatis: itaque aeternitas tanquam mensura respicit ipsum diuinum esse, nunc autem aeternitatis respicit quidditatem ipsius. Ad hoc autem aſtruendum inductus est sanctus Doctor ex doctrina Philosophi lib. 4. Physic. text. 104. asserentis tempus esse mensuram ipsius motus, nunc vero temporis esse mensuram mobilis: & quia in permanentibus non est motus, aut successio, sed esse permanentis, huic esse permanenti non respondet duratio successiva, sed permanentis: rei vero durati respondet nunc tanquam propria mensura. Eandem doctrinam tradiderat prius Albertus in 1. d. 8. art. 13. & sequuntur discipuli D. Thom. Aegid. d. 19. 2. p. q. 2. art. 2. Capreol. d. 9. q. vn. art. 2. conclusio 3. Hispal. q. vn. 3. not. 5. & Soncin. q. 2. conclusio 3.

Aristot.

Albert.
Aegid.
Capreol.
Hispalens.
Soncin.
Aureol.

VI.

Totam hanc doctrinam tanquam fictitiam rejicit Aureol. in 1. dist. 9. q. 2. art. 1. & alij: qui negant a parte rei dari vllū indiuisibile in tempore ab ipso realiter distinctū, sed solam ipsam entitatem temporis, siue motus prout indiuisibiliter apprehenditur. Aureol. argumenta refert, ac dissoluit Capreol. à cit. ad argumenta Aureoli 2. & 3. loco inducta, & Hispal. q. cit. art. 2. & 4.

Capreol.
Hispalens.

ad argumenta contra 4. & 5. conclusionem. Verum quamuis admittantur in tempore indiuisibilia, tum plura, quae continent, & copulent partes temporis, cuius sunt partes intrinsecae, non materiales, sed formales, tum vnum, quod sit mensura ipsius mobilis, non video qua necessitate ex eo colligatur dari in duratione rerū permanentium, nunc aliquid, quod sit mensura ipsius rei, cuius existentiae mensura est duratio. Nam in mobili est diuersum esse substantiale ab esse actuali motus, & idcirco admitti potest duplex modus durationis: alter quo mensuretur esse substantiae, alter esse actuale motus, siue formae in fieri: in Deo vero, aut natura, quae habet totum esse substantiale simul, non potest fingi duplex esse actuale, sicut enim natura est simplex, & indiuisibilis, ita quoque habet vnum esse simplex & indiuisibile: ideoque non datur duplex subiectum aptum, ut habeat mensuram durationis. Accedit, quod duratio est mensura ipsius esse: alioquin res non existens posset mensurari duratione, quod est absurdum: & ideo D. Thom. in 1. d. 19. q. 2. art. 1. & in 2. d. 2. q. 1. art. 1. docet durationem conuenire rei solum quando est actu, & quādiu est actu: ergo, ut sit duplex modus durationis, etiam ratione distinctus, opus est ut sit duplex modus esse actualis, saltem ratione distinctus: atqui entitas, siue quidditas diuina, si praescindatur ab ipso esse actuali, non retinet aliud esse, aut modum essendi actuale: ergo neque potest habere alium modum, siue rationem mensurae distinctam virtute ab ipsa aeternitate: quare nunc aeternitatis, si concipitur per modum mensurae durationis, non differt ex parte subiecti mensurati, sed ex parte modi, quo concipitur a nobis sub ratione mensurae.

S. Thom.

Augustin.

VII.

Ut vero modus hic pateat, sumenda est similitudo ex modo; quo loquuntur de punctis, & alijs indiuisibilibus illi, qui aiunt ea non dari re ipsa in quantitate continua, sed solum per apprehensionem: ut lectus nostri concipientis illam sub indiuisibilitate: sicut enim de sententia ipsorum punctum non est vlla res alia à magnitudine, nec habet aliud subiectum, quam habeant partes ipsae magnitudinis, secundum quod inuicem copulatae, & continuae intelliguntur: nec tamen apprehenditur sub diuisibilitate, aut continuitate, nec respondet vlli alteri quantitati continuae, quatenus diuisibilis est, ita ipsum esse diuinum, quod consideratum secundum totam suam quantitatem virtualem cum omnimoda negatione termini habet rationem

Hispalens.
Thom.

rationem aeternitatis, qua Deus existit in se, & coexistit omni tempore, si consideretur praecise solum quatenus est quoddam esse indivisibile abstrahendo ab eius stabilitate, & virtuali distensione, qua est aptum coexistere cuius tempore creabili, & concipiendo id solum sub praesenti indivisibili, potest dici nunc aeternitatis: nunc dicitur quoniam non includit successione virtualem, nunc vero aeternitatis, quia est esse naturae immutabilis & immensa. Quod suadetur ex dicto Boëtij lib. de Trinitat. cap. 9. ubi sic ait. *Tantum inter nostrarum verum praesens, quod est nunc inter est, ac diuinarum, quod nostrum nunc quasi curvens tempus facit, diuinum vero nunc permanens, atque consistens, neque mouens sese, aeternitatem facit*: nam, si nunc stans facit aeternitatem, aeternitas formaliter est ipsum nunc stans: hoc enim facere non est per modum causae efficientis, sed quasi materialis, & integrantis: ita ut solum nunc, si praesens data stabilitate, non sit aeternitas: fit autem, si simul cum stabilitate concipitur. Hoc etiam indicauit August. lib. 11. confess. cap. 14. ubi praesens, inquit, si semper esset praesens nec in praeteritum transiret, iam non esset tempus, sed aeternitas: ipsum praesens fuisset aeternitas, si semper esset, censet ergo August. ipsum nunc, quod praesens dicitur, non esse aliud à duratione, cuius nunc intelligitur, & solum differre penes indivisibilitatem, ac diuisibilitatem formalem, vel virtualem. Ex quo deducitur quoties Deum concipimus praesentialiter existentem, vel intelligentem absque respectu ad permanentiam sine termino non concipere nos formaliter rationem aeternitatis, quae dicit uniformitatem permanentiae, sed solum nunc aeternitatis, sub quo apprehenditur Deus ut praesentialiter existens cum praecisione à virtuali distensione, quae includitur in ratione aeternitatis: quod discrimen inter nunc, & aeternitatem notauit Hispanens. ubi supra, & est ex forma doctrinae D. Thomae, nam 1. p. quaest. 10. art. 2. ad 1. non recurrit ad vllum modum causalitatis secundum rationem inter nunc aeternitatis, & ipsam aeternitatem, sed solum ad apprehensionem nostram: quia, sicut non aliter concipimus tempus, quam concipiendo fluxum instantis, ita aeternitatem concipimus apprehendendo stabilitatem ipsius nunc: quod sanè falsum esset, si ipsum nunc non foret mensura ipsius esse diuini: sed solum quidditatis: quantumvis enim itaret mensura indivisibilis naturae diuinæ, non

esset mensura ipsius esse: atque adeo nec aeternitas: ergo à contrario, si per nunc stans intelligitur ipsa aeternitas, nunc erit etiam mensura ipsius esse diuini: diuersimodè tamen, nempe per modum praesentis, & indivisibilis, tamen formaliter, quam virtualiter, cum tamen aeternitas concipiatur cum negatione omnis termini, & virtuali extensione ad omnem differentiam temporis.

Ex his patet solutio ad primū argumentum oppositae sententiae, negandū enim est antecedens, si intelligatur de distinctione ex natura rei: concedendum vero, si de distinctione rationis paulò ante explicata. Verum in hoc sensu non benè sequitur consequens. Nec probatio consequentiae vim habet: quando enim nunc durationis, & ipsa duratio sola ratione distinguuntur, non est prius, ac posterius, nec ratio principij, ac finis: haec enim exigunt distinctionem ex natura rei in partibus, quas nunc indivisibile copulat, ac terminat: quando vero nunc datur solum secundum apprehensionem nostram, potest coincidere cum duratione ipsa absque vlla distinctione, aut ratione prioris, & posterioris. Ad primam vero rationem, qua probatur antecedens, Respondetur nunc aeternitatis, ac temporis esse simpliciter diuersa, similia vero secundum quid: nempe quia, sicut ex fluxu ipsius nunc apprehendimus tempus, ita ex permanentia ipsius nunc apprehendimus aeternitatem. Ex hac vero similitudine proportionali minimè colligitur, si nunc temporis distinguitur ab ipso ex natura rei, distinguendum quoque similiter fore nunc aeternitatis ab ipsa: nam nunc temporis non est successiuum, ideoque potest distinguì à tempore successiuo: at aeternitas non est successiuua, sed permanens, quod etiam competit ipsi nunc, in quocumque enim temporis instanti concipi potest vnum, atque idem nunc aeternitatis. Ad secundā negandum est antecedens: nam, sicut aeternitas eminenter continet omnes partes temporis successiuas, ita nunc aeternitatis eminenter continet omnia instantia temporis indivisibilia, & propterea ita coexistit singulis, ut ratione huius continentiae eminentialis possit coexistere ceteris.

Obijcies saltem concedendum esse nunc aeternitatis adaequate existere in instantibus collectiue sumptis, aeternitatem vero nequaquam: quoniam continet equipollenter omnia tempora, & ratione huius diuersitatis dari inter ea distinctionem ex natura rei. Neganda tamen est consequentia: quoniam modus continendi eminenter res distinctas

VIII.

IX.

ex na-

x natura rei non arguit distinctionem actualem in continente: nam intellectus continet eminenter omnes sensus, nec tamen habet quinque rationes formales ex natura rei distinctas, quibus respondeat quinque potentijs sensitivis: & omnia attributa diuina sunt idē ex natura rei, vt ostensum est tractatu 5. & tamen sapientia continet eminenter genus omne scientiæ creatæ, quam nō ita continet iustitia: similiter, etsi nunc æternitatis cōtineat instātia creatæ, æternitas vero tempora, non propterea sequitur, vt nunc æternitatis, & æternitas ipsa ex natura rei distinguantur. Ad secundū respondetur, cum Deus dicitur existens hodie, vel cras, nō predicari solam existentiam diuinam, sed simul cum cōnotatione temporis hodierni, vel crastini: cum vero cōnotatio respiciat aliquid extrinsecum subiecto ad varietatem prædicationis, & transitum de vno termino contradictorio in alium nō requiritur successio in subiecto ipso, quod à forma extrinseca denominatur, sed fat est, vt sit in ipso termino cōnotato: variata enim cōnotationē variatur etiam denominatio, etiam si nullo modo varietur subiectum denominatum. Et hoc modo variata existentia diei hodiernæ, vel crastinæ, quam cōnotant propositiones illæ, *Deus hodie existit, Deus existet cras*, variatur etiam veritas propositionum: & Deus successiue suscipit denominationes contradictorias, quin sit vlla successio in existentia ipsius, aut duratione intrinseca. His positis distinguenda est minor: nam, si intelligatur de transitu ipsius subiecti denominati, vel de successione alicuius formæ ipsi intrinsece, neganda est: Si vero intelligatur de transitu vel ipsius, vel alterius termini extrinseci, aut cōnotati, concedenda est. Verum ex ea in hoc sensu minimè colligitur consequens: *quia ex veritate propositionis constante termino disiuncto non benè inferitur veritas propositionis constantis termino certo, ac determinato.*

In quo consistat vniformitas æternitatis.

CAPVT XII.

I. EX dictis superiori capite facillè ostendi potest, quæ, & quanta sit vniformitas æternitatis, quam Boëtius in sua definitione explicat duobus illis verbis, *Tota simul, & Atemporalis*. lib. II. confess. cap. II. per totum esse præsens, & semper stans, quibus explicatur vniformis stabilitas, siue stabili-

vniformitas æternitatis: quæ innotescet magis ex comparatione ad tempus, & motum, qui recedunt ab huiusmodi vniformitate. Etenim quamuis vt notat Caiet. 1. p. quæst. 10. art. 1. §. *Secundum est* tempus, & motus dicantur vniformes, quatenus in sua mutabilitate, & successione seruant quandam proportionem velocitatis, atque æquabilitatis, ratione cuius motus primi mobilis dicitur ab auctoribus inter ceteros maximè vniformis, hæc tamen non est vniformitas simpliciter, & absoluta, sed cum summa præterlabentium partium difformitate coniuncta: quod enim semper aliter, atque aliter se habet, vt tempus, ac motus, nunquam sibi simile, sed dissimile prorsus, ac difforme est: quæ difformitas explicatur à Philosopho lib. 4. Physic. cap. II. text. 101. cum tempus appellat numerum motus secundum prius, ac posterius: nam, cum numerus opponatur vnitati, distinctionem, ac diuisionem inducit, quæ dissoluit vnitatem, & consequenter vniformitatem, quæ non est aliud quam vnitatem coniuncta, siue concreta formæ, vt loquitur Caiet. & alij Thomistæ: est vero tempus numerus successiuus, hoc enim indicant verba illa, *Secundum prius, ac posterius*, quæ adhibuit Philosophus, nè quis existimaret tempus esse numerum motuum simul existentium, sed vnus, atque eiusdem, cuius partes sibi iugiter succedentes, & sub multis vnitatibus apprehensæ tempus, hoc est numerum motus efficiunt. Ex quo duplex emergit difformitas temporis: altera consistit in numero, ac multiplicitate durationum, quarum vna fluit post aliam, vna sequitur, alia præterit: altera vero in vnitatum ipsarum intrinseca instabilitate, quæ ipsæ secundum partes proprias, & intrinsecas non seruant vniformitatem, & permanentiam, non enim sunt totæ simul, sed successiue fluunt. Prior difformitas reperitur in tempore tam continuo, quā discreto: vtrumque enim est numerus vnitatum nō simul stantium, sed succedentium. Prius annus est numerus dierum, quorum priores transeunt, posteriores succedunt: tempus discretum est numerus instantium, siue vnitatum non continuarum, sed tamen ita subordinatarum, vt vna succedat alteri, nec possit illi coexistere: & ita in vtroque est difformitas numeri opposita vnitati. Posterior per se non nisi in tempore continuo reperitur: nam de ratione temporis discreti non est, vt vnitates ipsæ, ex quibus constat, sint intrinsecè successiuæ, sed solum vt altera vnitatem succedat alteri: tempus enim, quod metitur operationes Ange-

licas,